

DIYARBAKIR 3 NOLU T TİPİ KAPALI CEZA İNFAZ KURUMUNDA MAHPUS OLARAK BULUNAN KURBANİ ÖZCAN'A YÖNELİK HAK İHLALLERİNE İLİŞKİN RAPOR

A-Raporun Konusu

Diyarbakır 3 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda mahpus olarak bulunan Kurbanî ÖZCAN adlı mahpusun hapisane idaresinde görev alan infaz koruma memurları tarafından 03/05/2021 ve 04/05/2021 tarihlerinde gerçekleştirilen; işkence, kötü muamele, hakaret suçları ile ilgili olarak olayın mağduru ile yapılan görüşmeler ve ceza infaz kurumu idaresinden alınan bilgi ve belgeler, yaşanan sorunlar ve çözüm önerileri ile ilgili tespit ve değerlendirme raporudur.

B-Heyetin Oluşumu

07/05/2021 tarihinde 16:23'te Kurbanî ÖZCAN adlı mahpusun annesi tarafından Diyarbakır Barosuna bağlı avukat meslektaşlarımız aranarak 07/05/2021 tarihinde saat 16:00 sularında oğlunun aradığını ve kendisine 04/5/2021 ve 05/05/2021 tarihinde olmak üzere her iki günde ayrı ayrı işkence yapıldığını, parmaklarının kırıldığını, bunun Uğur ve Cihan adlı iki infaz koruma memuru tarafından yapıldığını söylediği aktarılmıştır. Basına ve sosyal medyaya; işkence, kötü muamele, hakaret, tehdit, ayrımcılık, görevi kötüye kullanma ve suçu bildirmeme suçlamalarının gerçekleştiği bilgileri ulaşmıştır. Bu bilgiler üzerine; Diyarbakır Barosu, İnsan Hakları Derneği Diyarbakır Şubesi, Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği ve Özgürlük İçin Hukukçular Derneği Diyarbakır Şubesi'nden oluşan bir heyet ile inceleme ve tespitlerde bulunmak üzere 10.05.2021 tarihinde Diyarbakır T3 Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna gidilmiştir ancak yapılmak istenen görüşme *'İdari tatilde hükümlülerle görüşme yapılamayacağı'* gerekçesiyle reddedilmiştir. 10.05.2021 tarihinin 2429 sayılı kanun gereğince resmî tatil kapsamında olmadığını, Hükümlü ve Tutukluların Ziyaret Edilmeleri Hakkında Yönetmelik gereğince hukuka aykırı bir idari işlem uygulandığını tarafımızca kuruma bildirilmiş ve buna ilişkin tutanak tarafımızca tutulmuş ve gereğin ifası için mezkur durum Diyarbakır Barosu Avukat Hakları Merkezine bildirilmiştir. 17.05.2021 tarihinde aynı heyet ile birlikte T3 Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna gidilmiş; mahpus ile avukat görüşme odasında yapılan görüşme sırasında tespit ve incelemelerde bulunulmuş ve ceza infaz kurumu idaresinden olaya ilişkin olarak bilgi ve belgeler talep edilerek alınmıştır.

C-Olaylara Dair Mahpus Kurbanî Özcan'ın Anlatımları

Mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN, Erzurum Oltu L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda 18 ay kaldıktan sonra Trabzon E Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna rızası dışında sevk edildiğini ve burada 20 gün kaldığını, ardından Giresun Espiye L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumunda da 6 ay kaldıktan sonra 28.03.2021 tarihinde Diyarbakır 3 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna sevk edildiğini beyan etmiştir.

Mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN, Giresun Espiye L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumuna rızası dışında sevk edildiği esnada çıplak aramaya zorlandığını, çıplak aramayı kabul etmediğini bunun insanlık onuruyla bağdaşmayan bir işlem olduğunu, infaz kurumu personellerine beyan ettiğini belirttiğini, buna rağmen infaz kurumu personelleri tarafından çıplak aramaya maruz kaldığını, bu sebeple kurum personellerinin kendisine kötü mahpus imajı yarattıklarını, mezkur hapisanede kaldığı süreç boyunca kendisine yönelik sinkaflı küfürler edilerek hakarete ve işkence ve kötü muameleye maruz kalıp tehdit edildiğini, maruz kaldığı bu hak ihlalleri sebebiyle CİSST ve İstanbul ÖHD'ye başvurularını gönderdiğini, bu başvurularından sonra Giresun Espiye L Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu müdürleri tarafından bahsi geçen sivil toplum kuruluşlarına başvuru yaptığı gerekçesiyle tehditlerin arttığını yine aynı şekilde işkence ve kötü muamelelerin dozunun artırıldığını bu sebeple ölüm orucuna başladığını, ölüm orucunu sonlandırması için yine baskıya maruz kaldığını, ölüm orucunu sonlandırmadığını, ölüm orucundayken sivil toplum kuruluşlarına yapmış olduğu başvurularına ilişkin yanıtların gelmesinden üç gün sonra 28/03/2021 tarihinde sabaha karşı uykudayken kendi imkanlarıyla almış olduğu ve faturalı olan Buzdolabı, Televizyon, Çay Semaveri ve yemek için kullanmış olduğu tabak çanaklarının kendisine iade edilmediğini, kurumun kendisine sevkinden hemen sonra anılan eşyalarının beraberinde gönderileceğini belirttiklerini ve belirtilen eşyaların iadesi gerçekleştirilmeden Diyarbakır 3 Nolu T Tipi Ceza İnfaz Kurumuna kendi rızası dışında apar topar sevki yapıldığını belirtmiştir.

Mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN Diyarbakır 3 Nolu T Tipi Ceza İnfaz Kurumuna getirildikten sonra kabul ve kayıt işlemleri gerçekleştirmek amacıyla arama odasına alındığını, bu odada çıplak aramaya zorlandığını, bu işlemin insanlık onuruyla bağdaşmadığı gerekçesiyle kabul etmediğini infaz kurum personellerine belirttiğini, infaz kurum personelleri tarafından "*Paket gelen insanlara nasıl davrandığımızı bilmen lazım ama sen ulusun sana bir şey yapmayacağız.*" Şeklinde kendisinin tehdit edildiğini, bunun üzerine çıplak aramaya maruz kaldığını akabinde izole koğuşuna götürüldüğü esnada bir infaz kurumu personelinin kendisine "*Sen Espiye'den M. D'yi tanır mısın?*" şeklinde imalı soru sorulduğunu beyan etmiştir.

Daha sonra Covid-19 için izole (karantina) koğuşuna alındığını, kendisinin anksiyete kişilik bozukluğu olduğunu, kalabalık ortamlarda kalamadığını, buna ilişkin olarak heyet raporunun olduğunu, buna ilişkin olarak daha önce alınmış infaz hakimliği kararlarının olduğunu bu nedenle tekli odalarda kalmak istediğini kurum sorumlularına bildirdiğini, bu özel ve hassas talebine karşılık verilmediğini, talebini defaten yinelediğini, talebinin karşılıksız kalması sonucunda ölüm orucuna başladığını, bu sebeple kurum müdürü odasına çağrıldığını, kurum müdürünün kendisine "*lan ermeni misin, Müslüman mısın nesin? Bu ramazan ayında ölüm orucuna giriyorsun, sen Espiye'de de yalan beyanda bulunmuş, başvurular yapmışsın.*" Şeklinde söylemlerde bulunduğunu, kurum müdürüne kendisine yönelik "la, lan" ile hitap edilmemesini bu şekilde konuşmaya devam edemeyeceğini belirtince de kurum müdürünün yüksek tonda "*la ben ne zaman istersem o vakit konuşmayı kestiririm gidersin*" söylemlerine maruz kaldığını, daha sonra kendisinin C. İsimli baş memur, Ü. İsimli memur, U. İsimli memurun akvaryum diye tabir edilen yere götürüldüğünü ölüm orucunu sonlandırması için burada kendisine

sinkafllı kfrlr edildiğini bu Şekilde hakarete maruz kaldığını kendisine yönelik gerek kurum yetkililerinin gerekse diğer kurum personellerinin hakaret, tehdit, psikolojik işkence Şeklindeki tutum ve davranışları nedeniyle intihar etme kararının olduğunu, kođuŐa alındıktan sonra alt eŐofmanının ipini çıkararak pencereye ası yapmak suretiyle intihar giriŐiminde bulunduğunu beyan etmiştir.

Mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN anlatımlarına devamla; intihar ettikten sonra Sivaslı bir infaz koruma memurunun kendisine ve kürt kimliğine yönelik olarak ırkçı ve cinsiyetçi söylemlerde bulunduğunu, “*amina koduğum krd, intihar etmiş çok mu umrumda*” Şeklinde sinkafllı kfrlr ederek hakarete bulunduğunu, daha sonra kendisinin C-31 kođuŐundan C-19 koğuşuna alındığı esnada “‘C.’ İsimli, ‘‘.’ İsimli ve ‘‘U.’ İsimli (kendisine daha önce sinkafllı kfrlr edip hakaretlerde bulunan ve kendisine işkence ve kötü muamele eden) İnfaz koruma personellerinin ölüm orucunu sonlandırması ve tedaviyi kabul etmesi karŐılıđında davranıŐlarını dzelteceklerini kendisine iyi davranacaklarını beyan ettiklerini, ancak kođuŐtan çıktıktan sonra Sivaslı infaz koruma memurunun kendisini C koridorundan (C-31’den C-19’a doğru) kameraların görebileceği yerde kolunu ters bir Şekilde bükmek suretiyle baŐını eğerek kendisine yönelik olarak “‘*Sikim, Sen benim sikim de misin?*” Şeklinde hakaretlerde bulunulduğunu daha sonra kendisinin C-19 koğuşuna alındığını kendisine yönelik yapılan insan onuruna yakıŐmayan kötü muamelelerden kaynaklı olarak tekrar intihar giriŐiminde bulunduğunu, bu nedenle permatik ile kendisine zarar vereceği esnada “‘M.’ ve ‘‘N.A’’ İsimli C-19 kođuŐunda kalan mahpusların permatiği elinden aldığını bu esnada kođuŐta bulunan butona basarak infaz koruma personellerinin çağırdıklarını akabinde gelen infaz koruma memurları arasında Sivaslı infaz koruma memurunun da bulunduğunu kendisine yönelik olarak “‘*oğlum sen benim sikimde misin?, Erkek misin?, Delikanlıysan kendine zarar verirsin*” Şeklinde söylemlerde bulunulduğunu ve kendisini yine akvaryum diye tabir edilen kameraların kr noktası olan, etrafı ceza infaz kurumunun amblem, logo ve Türk bayrağıyla kaplı olan bir yere götürdüklerini, kendisini akvaryum diye tabir edilen yerde bulunan demir dolaba savurdıklarını ve yere düŐürdüklerini, bu esnada akvaryum diye tabir edilen yere 15-20 infaz koruma memurunun geldiğini yerde bulunduğu esnada vücudunun çeşitli yerlerine vurduklarını, bunların yapıldığı sırada ellerinin ters kelepçeli bir vaziyette olduğunu beyan etmiştir.

03.05.2021 tarihinde mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN, 4-5 kişilik infaz koruma personeli tarafından akvaryum diye tabir edilen odadan, elleri ters kelepçeli ve baŐı eğik bir vaziyete içinde kameraların da bulunduğu süngerli oda diye tabir edilen (inŐaatlarda ısı yalıtım malzemesi olarak kullanılan straforlarla kaplı – zemin ve tavan dahil dört duvarın tamamı) odaya gtrldğini, burada üst eŐofmanını, ayakkabılarını ve çoraplarını çıkardıklarını, ellerindeki kelepçelerin çözülmediğini, bu Şekilde odaya atıldığını beyan etmiştir. Anlatımlarına devamla elleri ters kelepçeli bir vaziyette kendisine yönelik insan haklarına aykırı muamelede bulduklarını, maruz kaldığı işkence ve kötü muameleye tepkisini ortaya koymak maksadıyla kafasını demir mazgala defalarca vurması üzerine, anılan infaz koruma personelleri tekrar süngerli oda diye tabir edilen yere gelerek bu sefer de ayaklarına plastik kelepçe taktıklarını, kendisinin ise tekrar baŐını demir mazgala vurmaya başladığını ve daha sonra bileklerindeki demir kelepçe vasıtasıyla arkadan ellerini ayaklarına doğru getirerek ayaklarında kilitli vaziyette takılı bulunan plastik kelepçeyi çıkardığını, çıkarmıŐ olduğu kelepçeyi boğazına geçirdiğini, akabinde oda içerisinde bulunan kameralardan durumu tespit eden infaz koruma personellerinden “‘C.’ adlı memurun geldiğini yanında ise Sivaslı infaz koruma memurunun da bulunduğunu bu ŐahıŐların kendisine sinkafllı kfrlr ettiğini kendisinin ise küfürlü konuŐmamalarını talep ettiğini bu esnada bulunduğu kuruma saat 16:00

sularında Acil 112 sağlık görevlilerinin ambulans ile geldiklerini, sağlık görevlilerinin kendisinin kafa travması riskinin mevcut olduğunu bu sebeple hastaneye götürülmesi gerektiğini belirttiklerini, buna rağmen can güvenliğinin olmadığı gerekçesiyle hastaneye gitmediğini ayrıca adli muayene raporunun alt kısmına *‘kabul etmiyorum can güvenliğim kurum yönetimi tarafından yoktur lmmden sorumludurlar’* şeklinde Őerh düŐtüđünü beyan etmiştir.

Aynı gün içerisinde mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN, ‘C.’ İsimli İnfaz koruma personeli tarafından kendisine *‘Daha önce de bunlar oldu. Basına verildi. Ama bir Şey olmadı. Senin de öyle olacak’* şeklinde söylemlerde bulunulduğunu beyan etmiştir.

04.05.2021 tarihinde mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN, kendisine yönelik insan haklarına aykırı muameleleri aktarmak için hapis hane savcısı ile görüŐtüđünü, görüşme sırasında kendisini darp eden memurlardan birinin de yanında olduğunu, kendisine işkence eden ve kötü muamelede bulunan infaz koruma personellerinden birinin yanında bulunan personel olduğunu Cumhuriyet Savcısına bildirdiğini, Cumhuriyet savcısının kendisini revire yönlendirdiğini, raporun yazılıp savcıya gönderildiğini, daha sonra kođuŐa götürüldüğü sırada Cumhuriyet Savcısına işkence uyguladığını belirttiği infaz koruma personeli tarafından kendisine *‘Savcının yanında beni Őikayet ediyorsun. Sen daha fiziksel Őiddet görmedin burada. Bundan sonra daha grecen.’* Denildiğini bu tehdide mahpuslardan ‘M.N. A.’nında tanık olduğunu beyan etmiştir.

Ayrıca mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN, yazmış olduğu dilekçe baŐvurularının evrak kayıt numarasının kendisine verilmediğini, dilekçelerinin akıbeti açısından herhangi bir bilgi sahibi olamadığını, telefon görüş hakkının herhangi bir disiplin soruŐturması olmaksızın hukuka aykırı bir Şekilde kısıtlandığını aynı zamanda ziyaretçi görüş yasağının da kısıtlandığını ve son olarak 16 kişilik kođuŐta 23 kişinin kaldığını bu sebeple iki ranza arasında hamak Şeklinde yatak yapmak zorunda kalan aynı zamanda yer darlığından kaynaklı bir kısım mahpusun merdivende yemek yemek zorunda kaldıklarını tarafımıza bildirmiŐtir.

D-Heyetin Tespitleri

Heyetimizce gerçekleştirilen hapis hane ziyaretindeki gözlemler neticesinde aŐađdaki tespit ve sonuçlara ulaşılmıştır.

- Heyetimizin 10.05.2021 tarihinde Diyarbakır 3 Nolu T Tipi Kapalı Ceza İnfaz Kurumu ziyareti hukuka aykırı bir Şekilde engellendiği tutanak altına alınarak tespit edilmiştir. Heyetimiz anılan durumun görevi kötüye kullanma suçunun unsurlarını oluşturduğu kanaatindedir.
- Mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN’ın son bir yıl içerisinde 4 ayrı ceza infaz kurumu değişikliği yaşamıştır. Maruz kaldığı bu sevkler nedeniyle düzeninin bozulmasından kaynaklı ‘Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkı’ zayıflatılmıŐtır. Covid-19 pandemisinin son bir yıl içerisindeki yayılma noktasında almış olduğu ivme de göz önünde bulundurulduğunda gerek mağdur mahpusun gerekse sevkinin yapıldığı ceza infaz kurumlarında bulunan diğer mahpusların sağlığını risk altına alınmıştır.
- Heyetimiz mağdur mahpusun sivil toplum kuruluşlarına ceza infaz kurumlarında hak ihlallerinin tespitine ilişkin ve bu ihlallere kayıtsız kalmaması nedeniyle yoğun bir Şekilde sevklerinin yapıldığı sonucuna ulaşmıştır.

- Heyetimizce, mağdur mahpusun tüm sevk işlemlerinde insan bedenine yönelik onur kırıcı ve işkence niteliğinde olan çıplak aramaya maruz kaldığı tespit edilmiştir.
- Heyetimizde Kurbanı ÖZCAN'ın işkence, kötü muamele, hakaret, tehdit, suçlarına maruz kaldığına yönelik yoğun ve ciddi bir kanaat oluşmuştur.
- Heyetimiz mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN'ın maruz kaldığı uygulamaların hem ceza infaz kurumu idaresi ve personellerinin hem de ceza infaz kurumu sağlık personelleri açısından görevi kötüye kullanma, suçu bildirmeme suçlarının unsurlarının oluştuğu kanaatine varmıştır.
- Heyetimiz mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN'ın STK'lara ulaşmaya çalıştığından dolayı 'Dilekçe, Bilgi Edinme ve Başvurma Hakkı'nın engellendiği, psikolojik rahatsızlığı bildirilmesine rağmen ceza infaz kurumu idaresince uygun fiziki koşulların sağlanmadığı ve 'Maddi ve Manevi Varlığını Koruma ve Geliştirme Hakkı' nın ve Sağlık Hakkı'nın ihlal edildiği kanaatine varmıştır.
- Heyetimiz mağdur mahpus Kurbanı ÖZCAN'ın etnik kimliğinden kaynaklı olarak ceza infaz kurumu idaresince ayrımcılığa maruz kaldığı ve 'Ayrımcılık Yasağı'nın ihlal edildiğini tespit etmiştir.

Heyetin Değerlendirmeleri

1-Heyetimizce yapılan tespitler neticesinde söz konusu başvuruda ceza infaz kurumu idare ve personellerinin eylem ve işlemlerinin keyfi uygulamaların işkence ve insanlık dışı aşağılayıcı muamele olduğunu değerlendirmektedir.

2-Heyetimiz ilk ziyaretini 10.05.2021 de gerçekleştirmek istemiş ancak ceza infaz kurumu tarafından mağdur mahpus ile görüşülmesine imkân tanınmamıştır. Oysa 5275 sayılı yasanın 59 uncu maddesinin 1 inci ve 2 inci ilgili fıkraları şu şekildedir.

“MADDE 59.- (1) Hükümlü, avukatlık mesleğinin icrası çerçevesinde avukatları ile vekâletnamesi olmaksızın en çok üç kez görüşme hakkına sahiptir.

(2) Avukat ve noter ile görüşme, meslek kimliklerinin ibrazı üzerine, tatil günleri dışında ve çalışma saatleri içinde, bu iş için ayrılan görüşme yerlerinde, konuşulanların duyulamayacağı, ancak güvenlik nedeniyle görülebileceği bir biçimde yapılır.”

2429 sayılı Ulusal Bayram ve Genel Tatiller Hakkında Kanununun 2 inci maddesi şu şekildedir.

“Madde 2 – Aşağıda sayılan resmi ve dini bayram günleri ile yılbaşı günü, 1 Mayıs günü ve 15 Temmuz günü genel tatil günleridir.

A) Resmi bayram günleri şunlardır:

1. (Değişik: 20/4/1983 - 2818/1 md.) 23 Nisan günü Ulusal Egemenlik ve Çocuk Bayramıdır.

2. 19 Mayıs günü Atatürk'ü Anma ve Gençlik ve Spor Bayramı günüdür.

3. 30 Ağustos günü Zafer Bayramıdır.

B) Dini bayramlar şunlardır:

1. Ramazan Bayramı; Arefe günü saat 13.00'ten itibaren 3,5 gündür.

2. Kurban Bayramı; Arefe günü saat 13.00'ten itibaren 4,5 gündür.

C) (Değişik: 25/10/2016-6752/2 md.) 1 Ocak günü yılbaşı tatili, 1 Mayıs günü Emek ve Dayanışma Günü ve 15 Temmuz günü Demokrasi ve Milli Birlik Günü tatilidir.

D) (Değişik: 20/4/1983 - 2818/1 md.) Ulusal, resmi ve dini bayram günleri ile yılbaşı günü, 1 Mayıs günü ve 15 Temmuz günü resmi daire ve kuruluşlar tatil edilir.

Bu Kanunda belirtilen Ulusal Bayram ve genel tatil günleri; Cuma günü akşamı sona erdiğinde müteakip Cumartesi gününün tamamı tatil yapılır.

Mahiyetleri itibariyle sürekli görev yapması gereken kuruluşların özel kanunlarındaki hükümler saklıdır.

29 Ekim günü özel işyerlerinin kapanması zorunludur.”

Belirtilen hükümler uyarınca bir mahpusun avukatı ile tatil günleri dışında ve çalışma saatleri içinde görüşüleceği ve 2429 sayılı kanunda ulusal bayram ve genel tatil günlerinin hangi günler olduğu belirtilmiş olmasına rağmen ülke genelinde uygulanan idari kısıtlama gerekçe gösterilerek hukuka aykırı bir şekilde mağdur mahpus ile görüşmemiz engellenmiştir. Anılan durum mağdur mahpus ile görüşmemizi 8 gün geciktirmiştir ve bu süre içinde mağdur mahpusun telafisi imkansız tespit edilemeyecek başka mağduriyetler yaşamasına sebep olmuştur. İşkence olayının üzerinden 13 gün geçmiş olduğundan vücudunda işkenceye ilişkin izlerin tespiti eksik kalmıştır.

5237 Sayılı Yasanın 257.maddesi şu şekildedir;

(1) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerine aykırı hareket etmek suretiyle, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Kanunda ayrıca suç olarak tanımlanan haller dışında, görevinin gereklerini yapmakta ihmal veya gecikme göstererek, kişilerin mağduriyetine veya kamunun zararına neden olan ya da kişilere haksız bir menfaat sağlayan kamu görevlisi, üç aydan bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

Yukarıda anılan hüküm uyarınca ceza infaz kurumu idaresi ve personellerinin hukuka aykırı olarak mağdur mahpusun avukat görüşünün engellemeleri ‘görevi kötüye kullanma’ suçunun unsurlarını oluşturmuştur.

3-Mağdur mahpus son 1 yıl içerisinde 4 ayrı ceza infaz kurumu değişikliği yaşamıştır. Oysa Dünya Sağlık Örgütü tarafından ‘pandemi’ olarak ilan edilen COVID-19 salgın hastalığının bulaşma yollarının çok hızlı ve kolay olması sebebiyle vakalar halen artarak devam etmektedir.

Ayrıca, Ceza İnfaz Kurumlarında, Denetimli Serbestlik Müdürlüklerinde ve Personel Eğitim Merkezlerinde kademeli normalleşme süreci kapsamında yeni çalışma düzeni ve tedbirlere ilişkin kuralları içeren "Yeni Normale Geçiş Süreci Çalışma Esasları Kılavuzu" hazırlanmış; Sağlık Bakanlığı Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü'nün 03.06.2020 tarihli yazısıyla Bilimsel Danışma Kurulu tarafından uygun görülen kılavuz, tüm kurumlara gönderilmiş ve buna göre; İzin, görüş ve nakil gibi uygulamaların tümünün 14 Mart 2020 itibarıyla durdurulduğu belirtilmiştir.

Mağdur mahpusun son bir yıl içinde kısa süre aralıklarla 4 ayrı ceza infaz kurumu değişikliğine maruz kalması gerek mağdur mahpusun gerekse sevkinin yapıldığı ceza infaz kurumlarında bulunan diğer mahpusların sağlığının risk altına alınmasına sebebiyet vermiştir.

Anayasanın Kişinin Dokunulmazlığı, Maddi ve Manevi Varlığı başlıklı 17 inci maddesinin 1 inci fıkrası şu şekildedir.

Madde 17 – Herkes, yaşama, maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahiptir.

Anayasa'nın 17. maddesinin birinci fıkrasında, herkesin maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme hakkına sahip olduğu belirtilmekte olup, bu düzenlemede yer verilen maddi ve manevi varlığı koruma ve geliştirme hakkı, özel yaşama saygı hakkı kapsamında güvence altına alınan fiziksel ve zihinsel bütünlük hakkı ile, bireyin kendisini gerçekleştirme ve kendisine ilişkin kararlar alabilme hakkına karşılık gelmektedir.

Mahpusun kısa süre içerisinde sistematik bir şekilde çeşitli ceza infaz kurumlarına sevk edilmesi mahpusun düzeninin bozulmasına sebebiyet vermektedir. Bu nedenle mahpusun maddi ve manevi varlığını koruma ve geliştirme imkânı kısıtlandığı gibi sık sık farklı ceza infaz kurumlarına sevk yapılması aynı zamanda fiziksel ve zihinsel bütünlük hakkına aykırı davranıldığı sonucu ortaya çıkmakta ve mahpusun kendisini gerçekleştirme, kendisine yönelik kararlar alınabilmesine engel olmaktadır.

4- Mağdur mahpus işkence ve kötü muameleye maruz kaldığını hakaret ve tehditler aldığını belirtmiştir. Bütün sevklerde çıplak aramaya maruz kalmış, sistematik bir şekilde hakaret ve tehdit aldığını belirtmiştir.

Anayasanın işkence yasağını düzenleyen 17/3. Maddesi şu şekildedir: *“Kimseye işkence ve eziyet yapılamaz; kimse insan haysiyetiyle bağdaşmayan bir cezaya veya muameleye tabi tutulamaz.”*

AİHS'nin 3. Maddesi şu şekildedir: *“Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz.”*

İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya karşı birleşmiş milletler sözleşmesinin 1. Maddesi şu şekildedir:

“Sözleşme amaçlarına göre, " şüphe edilen bir fiil sebebiyle, cezalandırmak amacıyla bilgi veya itiraf elde etmek için veya ayırım gözetin herhangi bir sebep dolayısıyla bir kamu görevlisinin veya bu sıfatla hareket eden bir başka şahsın teşviki veya rızası veya muvafakatiyle uygulanan fiziki veya manevi ağır acı veya ıstırap veren bir fiil anlamına gelir. Bu yalnızca yasal müeyyidelerin uygulanmasından doğan, tabiatında olan veya arzî olarak husule gelen acı ve ıstırapı içermez.

Bu madde, konu hakkında daha geniş uygulama hükümleri ihtiva eden herhangi uluslararası bir belge veya millî mevzuata hâlel getirmez”

İşkence ve diğer zalimane, insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya karşı birleşmiş milletler sözleşmesinin 4. Maddesi şu şekildedir:

“Her Taraf Devlet, tüm işkence eylemlerinin kendi ceza kanununa göre suç olmasını sağlayacaktır. Aynı şekilde, işkence yapmaya teşebbüs ve işkenceye iştirak veya suç ortaklığı yapan şahsın fiili suç sayılacaktır.

Her Taraf Devlet, fiilleri ağırlıklarını dikkate alarak uygun müeyyidelerle cezalandıracaktır.”

Hükümleri ile işkence ve kötü muamele, Türkiye Cumhuriyeti'nin de taraf olduğu ve Anayasanın 90. Maddesi gereğince iç hukuk kapsamında yasal düzenlemeler ile eş değer uygulanması gereken ulusal üstü normlarda yasaklanmıştır. Uluslararası normlarda işkencenin suç olarak tanımlanmasını ve cezai müeyyideler uygulanması gerektiği hükme bağlanmıştır.

Türk Ceza Kanununun İşkence suçu başlıklı 94. Maddesi şu şekildedir:

“(1) Bir kişiye karşı insan onuruyla bağdaşmayan ve bedensel veya ruhsal yönden acı çekmesine, algılama veya irade yeteneğinin etkilenmesine, aşağılanmasına yol açacak davranışları gerçekleştiren kamu görevlisi hakkında üç yıldan on iki yıla kadar hapis cezasına hükmolunur.

(4) Bu suçun işlenişine iştirak eden diğer kişiler de kamu görevlisi gibi cezalandırılır.

(5) Bu suçun ihmali davranışla işlenmesi halinde, verilecek cezada bu nedenle indirim yapılmaz.

(6) (Ek: 11/4/2013-6459/9 md.) Bu suçtan dolayı zamanaşımı işlemez.”

Yukarıdaki tespitler gözetildiğinde, ilgili ceza infaz kurumu idare ve personelleri hakkında derhal soruşturma başlatılmalı, uluslararası standartlara uygun yürütülecek tahkikat neticesinde, eylemleri ile uyumlu bir şekilde şüphelilerin cezalandırılması gerekir.

Bu amaçla; işkence, kötü muamele, hakaret, ayrımcılık, suçlarının işlenmiş olması heyetimizde ciddi ve yoğun bir kanaatin olması nedeniyle re 'sen soruşturma başlatılmalı; maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve failerin tespiti açısından etkin bir adli soruşturma yürütülmeli; mağdur mahpusun /görgü tanıklarının beyanlarının alınmalı ve araştırılmalı; mağdur mahpusun /görgü tanıklarının anlatımları gözetilerek, belirtilen gün ve saatlerde ceza infaz kurumunda görevli idari amir ve personellerinin tespitinin yapılması; mağdur beyanları alınarak kendilerine işkence yapan kişilere yönelik tariflerle birlikte tespit ve teşhis işlemleri yapılmalı; tespiti konu olayda görevli ceza infaz kurumu personellerinin muhtemel bir işkence, kötü muamele soruşturmasının şüphelisi olabilecekleri gözetilerek yürütülecek soruşturma tamamlanıncaya kadar açığa alınmaları hukuken gerekli ve zorunludur.

Mağdur mahpus sevk işlemleri sırasında defalarca çıplak aramaya maruz kaldığını belirtmektedir. Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun'un 36. maddesinde mahpusların koğuş ve hücrelerinde, üstlerinde ve eşyalarında her zaman arama yapılabileceğinden bahsedilirken çıplak aramaya dair herhangi bir hükme yer verilmemiştir. Anayasa'nın 13. maddesindeki açık hüküm gereği, temel hak ve özgürlükler, özlerine dokunulmaksızın yalnızca Anayasa'nın ilgili maddelerinde belirtilen sebeplere bağlı olarak ve ancak kanunla sınırlanabilir. Temel hak ve özgürlüklerle doğrudan ilişkili olan çıplak aramanın tüzükte düzenlenmesi Anayasa'nın 13. maddesine aykırılık teşkil etmektedir.

5- Ceza İnfaz Kurumu idaresi ve personellerinin ve sağlık personellerinin suç u bildirmeme suçunun unsurlarını oluşturmuştur.Zira5237 Sayılı Yasanın Kamu Görevlisinin Suçu Bildirmemesi başlıklı 279 uncu maddesi şu şekildedir.

“Madde 279- (1) Kamu adına soruşturma ve kovuşturmayı gerektiren bir suçun işlendiğini göreviyle bağlantılı olarak öğrenip de yetkili makamlara bildirimde bulunmayı ihmal eden veya bu hususta gecikme gösteren kamu görevlisi, altı aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Suçun, adli kolluk görevini yapan kişi tarafından işlenmesi halinde, yukarıdaki fıkraya göre verilecek ceza yarı oranında artırılır.”

5237 sayılı yasanın Sağlık Mesleği Mensuplarının Suçu Bildirmemesi başlıklı 280 inci maddesi şu şekildedir;

“Madde 280- (1) Görevini yaptığı sırada bir suçun işlendiği yönünde bir belirti ile karşılaşmasına rağmen, durumu yetkili makamlara bildirmeyen veya bu hususta gecikme gösteren sağlık mesleği mensubu, bir yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.

(2) Sağlık mesleği mensubu deyiminden tabip, dış tabibi, eczacı, ebe, hemşire ve sağlık hizmeti veren diğer kişiler anlaşılır.”

Ceza infaz Kurumu personellerinin ve görevli sağlık mesleği mensuplarının mağdur mahpusun maruz kalmış olduğu ve resen soruşturulup kovuşturulması gereken işkence, kötü muamele suçlarını bildirmemeleri yönünden suç u bildirmeme suçunun unsurlarını oluşturduğu değerlendirilmektedir.

6- Mağdurmahpus STK'lara ulaşmaya çalıştığından dolayı 'Dilekçe, Bilgi Edinme ve Başvurma Hakkı'nın engellendiği, psikolojik rahatsızlığı bildirilmesine rağmen ceza infaz kurumu idaresince uygun fiziki koşulların sağlanmadığı ve 'Maddi ve Manevi Varlığını Koruma veGeliştirme Hakkı' nın, Sağlık Hakkı'nın ihlal edilmiştir.

Anayasanın Dilekçe, Bilgi Edinme ve Kamu Denetçisine Başvurma Hakkı başlıklı74'üncü maddesinin ilgili kısımları şu şekildedir;

“Madde 74 – Vatandaşlar ve karşılıklılık esası gözetilmek kaydıyla Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileriyle veya kamu ile ilgili dilek ve şikayetleri hakkında, yetkili makamlara ve Türkiye Büyük Millet Meclisine yazı ile başvurma hakkına sahiptir.

Kendileriyle ilgili başvuruların sonucu gecikmeksizin, dilekçe sahiplerine yazılı olarak bildirilir.

(Mülga üçüncü fıkra: 7/5/2010-5982/8 md.)

(Ek fıkra: 7/5/2010-5982/8 md.) Herkes, bilgi edinme ve kamu denetçisine başvurma hakkına sahiptir.”

“2709 sayılı Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”, “Dilekçe Hakkının Kullanılmasına Dair Kanun” ile “Bilgi Edinme Hakkı Kanunu” hükümlerinin gerekleri, bütün kamu kurum ve kuruluşları tarafından yukarıda belirtilen usul ve esaslar doğrultusunda yerine getirileceği düzenleme altına alınmıştır.

Dilekçe hakkı, sorulara cevap almak suretiyle bilgi edinmeyi, şikayette bulunmak suretiyle denetlemeyi, dilek ve öneride bulunmak suretiyle de demokratik katılımı sağlayan siyasal haklardandır. Ancak Ceza İnfaz Kurumu Müdürlüğü tarafından mağdur mahpusun yazmış olduğu dilekçeler ile yapmış olduğu başvuruların evrak kayıt numaralarının kendisine verilmemesi, dilekçelerin akıbeti açısından herhangi bir bilgi sahibi olamaması yukarıda belirtilen hakların ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

Yine Anayasa'nın 17. maddesinde 'Kişinin Dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı' korunulması gerektiği belirtilmiştir.

Ayrıca İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi 25. maddesinde sağlık hakkı temel insan haklarından biri olarak kabul edilmiştir. Buna göre *“gerek kendisi gerek ailesi için yiyecek, giyim, konut, tıbbi bakım ve gerekli sosyal hizmetler de dahil olmak üzere sağlık ve refahını sağlayacak uygun yaşam düzeyine ve işsizlik, hastalık, sakatlık, yaşlılık veya geçim olanaklarından kendi iradesi dışında yoksun bırakacak başka durumlarda” herkesin sahip olması gereken güvence hakkı şeklinde tanımlanmıştır.*

Sağlık hakkı içinde yaşadığımız toplum tarafından güvence altına alınması gereken temel insan haklarından biridir. 1982 tarihli anayasamızın 17. Maddesi *“herkes yaşama hakkına sahiptir”* diyerek sağlık hakkının temelini oluşturan yaşam hakkı ile ilgili güvence sağlamıştır. Ayrıca sağlık hakkı anayasamızın temel haklar ve ödevler ile ilgili kısmının sosyal ve ekonomik haklar ve ödevler bölümünde yer alan 56. maddesine göre, *“Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir.Devlet, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlamak; insan ve madde gücünde tasarruf ve verimi artırarak, işbirliğini gerçekleştirmek amacıyla sağlık kuruluşlarını tek elden planlayıp hizmet vermesini düzenler. Devlet, bu görevini kamu ve özel kesimlerdeki sağlık ve sosyal kurumlardan yararlanarak, onları denetleyerek yerine getirir. Sağlık hizmetlerinin yaygın bir şekilde yerine getirilmesi için kanunla genel sağlık sigortası kurulabilir.”* hükmünü içermektedir (Tc Anayasası, 1982: m.56)

Belirtilen mevzuat hükümlerinde geçtiği üzere anayasa devleti, herkesin hayatını, beden ve ruh sağlığı içinde sürdürmesini sağlama konusunda görevlendirmiştir. Anayasaya göre devlet kamu ve özel kurumlardan faydalanarak bu görevini yerine getirecektir.

Sağlık hakkının sosyal bir hak olduğu ve pozitif statü hakkı olduğu ifade edilmektedir. Sağlık hakkı yaşam hakkı temelinde, kişinin maddi ve manevi varlığının bütünlüğü hakkına dahildir (Yılmaz, 2011:40). Başka bir ifadeyle, sağlık hakkının Anayasa'daki temeli, yaşam hakkı ile kişinin maddi ve manevi bütünlüğünün korunması ve geliştirilmesi hakkıdır. Anayasa

Mahkemesi'ne göre de; "Sağlık hakkı, insanların sağlıklarının korunması, hastalandıklarında iyileşmeleri, tıbbi bakım görebilmeleri ve tedavi edilebilmeleri için devletin sağladığı her türlü imkândan yararlanma hakkıdır." (Kanadoğlu, 2015) Aslında ifade edildiği üzere sağlık hakkı, anayasada bağımsız bir madde şeklinde düzenlenmemiştir. Sağlık hakkı, Anayasa'da güvence altına alınan yaşam ve vücut bütünlüğü hakkıyla sıkı bir bağlantı içindedir.

Mağdur mahpusun psikolojik rahatsızlığı bildirilmesine rağmen ceza infaz kurumu idaresince uygun fiziki koşulların sağlanmadığı bu minvalde "*Sağlık Hakkı*" ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

7-Heyetimiz mağdur mahpus Kurbanî ÖZCAN'ın etnik kimliğinden kaynaklı olarak ceza infaz kurumu idaresince ayrımcılığa maruz kaldığı ve 'Ayrımcılık Yasağı'nın ihlal edildiğini tespit etmiştir.

Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi'nde, ayrımcılık yasağına hem 2. maddede hem de 26. maddede yer vermiştir. Sözleşme'nin 2. maddesinin 1. fıkrası: "*Bu Sözleşme'ye Taraf her devlet kendi ülkesinde yaşayan ve yetkisi altında bulunan bütün bireylere ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum ya da başka bir statü bakımından hiçbir ayırım gözetmeksizin bu Sözleşme'de tanınan hakları sağlamak ve bu haklara saygı göstermekle yükümlüdür.*" şeklindedir. Sözleşmenin 26. maddesi ise: "*Herkes yasalar önünde eşittir ve hiçbir ayırım gözetilmeksizin yasalarca eşit derecede korunur. Bu bakımdan, yasalar her türlü ayırımı yasaklayacak ve ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasi ya da başka fikir, ulusal ya da toplumsal köken, mülkiyet, doğum veya diğer statüler gibi, her bağlamda ayrımcılığa karşı eşit ve etkili korumayı temin edecektir.*" şeklindedir.

Avrupa Birliği tarafından 2000 yılında yayınlanan ve özelde ırk ayrımcılığına karşı mücadeleyi öngören 2000/43/EC Sayılı Konseyi Direktifi'ne göre "*...bir kimsenin; karşılaştırılabilir durumlarda, ırk veya etnik kökene dayalı olarak, bir diğer kişiye göre daha az tercih edilir bir muameleye tabi tutulması, şimdiye kadar tutuluyor olması veya tutulma ihtimali olması halinde doğrudan ayrımcılığın ortaya çıktığı anlaşılır.*"

Anayasa yasalar önünde eşitliği "Kanun önünde eşitlik" başlığı ile 10. maddede düzenlemiştir:

"*Herkes, dil, ırk, renk, cinsiyet, siyasi düşünce, felsefi inanç, din, mezhep ve benzeri sebeplerle ayırım gözetilmeksizin kanun önünde eşittir. Kadınlar ve erkekler eşit haklara sahiptir. Devlet, bu eşitliğin yaşama geçmesini sağlamakla yükümlüdür. Hiçbir kişiye, aileye, zümreye veya sınıfa imtiyaz tanınamaz. Devlet organları ve idare makamları bütün işlemlerinde kanun önünde eşitlik ilkesine uygun olarak hareket etmek zorundadırlar.*"

Mağdur mahpusa yönelik olarak kurum müdürünün "*lan Ermeni misin, Müslüman mısın nesin? Bu ramazan ayında ölüm orucuna giriyorsun, sen Espiye'de de yalan beyanda bulunmuş, başvurular yapmışsın.*" Ve bir ceza infaz koruma personelinin "*amina koyduğum kürdü, intihar etmiş çok mu umurunda*" şeklindeki ırkçı, cinsiyetçi söylemlerin yukarıda

belirtilen mevzuat hükümlerinde düzenlendiği gibi ayrımcılık yasağının ihlal edildiği sonucuna ulaşılmıştır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Tarafımızca mahpus KurbanîÖZCAN'ın

- İşkence, kötü muamele, hakaret ve tehdide maruz kaldığı,
- Kürt olmasından dolayı Ceza İnfaz Kurumu Personelleri tarafından ayrımcılık ve nefret söylemlerine maruz kaldığı,
- Sağlık Hakkının ihlal edildiği,
- Dilekçe ve Bilgi Edinme Hakkının İhlal Edildiği,
- Ceza İnfaz Kurumu personellerinin ve sağlık çalışanlarının görevlerini ihmal ettikleri, suç işledikleri, tespit edilmiştir.

Yurttaşların doğuştan gelen haklarının ve aidiyetlerinin korunması adına;

- Olayda yer alan kamu görevlileri hakkında ivedilikle etkin ve şeffaf bir adli ve idari soruşturmanın yapılması, soruşturma sonucunun bütün detaylarının kamuoyuyla paylaşılması,
- Mağdur mahpusun uzun bir süreden bu yana sistematik bir şekilde baskı altına alındığı, ötekileştirildiği, kriminalize edildiği gözetildiğinde bu hususa son verilmesi gerektiği,
- Soruşturmanın salahiyeti açısından ilgili Ceza İnfaz Kurumu personellerinin hakkında idari soruşturma başlatılarak, görevden el çektirilmeleri,
- Mevcut psikolojik durumu sebebiyle uygun fiziki koşulların sağlanması gerektiği,
- Ceza İnfaz Kurumu personellerinin ve idari yetkililerin temel insan hak ve hürriyetleri açısından kapsamlı eğitime tabi tutulması,
- Ceza İnfaz Kurumu Personelleri ve idari yetkililer hakkında açılan daha önceki soruşturmaların takipsizlikle sonuçlanması nedeniyle “*cezasızlık politikasından*” vazgeçilerek “*hak ihlallerine sıfır tolerans*” gösterilmesi,
- Türkiye'nin ulusal ve taraf olduğu uluslararası yükümlüklerine tam ve eksiksiz olarak uyması, bu konuda yargı ve idari mercilerin belirtilen hususlara riayet etmesi, heyetimizce önerilmektedir.